

LAINMUKAISET KURINPITOKEINOT PERUSKOULUSSA

© Helsingin seudun kauppakamari / Helsingin Kamari Oy ja tekijä

ISBN 978-952-418-088-7

ISBN 978-952-418-089-4 (E-kirja)

ISBN 978-952-418-090-0 (Ammattikirjasto)

1. painos

Kansi, ulkoasun suunnittelu ja taitto: Mikko Puranen

Painopaikka: PunaMusta Oy 2026

Tämä kirja on saatavilla myös Ammattikirjastossa, ammattikirjasto.fi.

Helsingin Kamari Oy
Kalevankatu 12, 00100 Helsinki
kustannustoiminta@helsinki.chamber.fi

VIRVE VALTONEN

**LAINMUKAISET
KURINPITOKEINOT
PERUSKOULUSSA**

KAUPPAKAMARI

SISÄLLYS

Alkusanat	7
Lyhenteet	10
1 Ymmärrys kurinpidosta	11
1.1 Kurinpito viimesijaisena välineenä turvata työrauha ja turvallisuus	11
1.2 Perusopetuslain kurinpitokeinojen kehitys	15
2 Kurinpito kouluympäristössä	19
2.1 Oppilaan asema koulussa: oikeuksien ja velvollisuuksien välinen jännite	19
2.1.1 Lapsen oikeudellisen aseman kaksi puolta	19
2.1.2 Oikeus perusopetukseen ja oppivelvollisuus kolikon kääntöpuolina	22
2.2 Koulu fyysisenä, ajallisena ja sosiaalisena ympäristönä	24
2.2.1 Koulu sosiaalisena ympäristönä	24
2.2.2 Koulu ajallisena ympäristönä	26
2.2.3 Koulu fyysisenä ympäristönä: vastuunalaisuus oppilaasta	28
2.3 Oppilaan velvollisuudet ja oikeudet kurinpitoon liittyen	31
2.3.1 Oppilaan velvollisuuksista	31
2.3.2 Oppilaan oikeuksista oppimiseen ja turvallisuuteen	37
2.3.3 Oppilaan oikeuksista kurinpitoon liittyen	43
2.4 Opetuksen järjestäjän eli kunnan rooli kurinpidon kannalta	46
2.4.1 Kunta perusopetuksen järjestäjänä	46
2.4.2 Opetuksen järjestäjän vastuu kurinpitoon liittyen	48
2.5 Opettajat ja rehtorit kurinpitäjinä	50
2.5.1 Rehtorin ja opettajan autonomia viranhaltijana	50
2.5.2 Rehtorin ja opettajan osaamisen varmistaminen	54
2.5.3 Työtehtävistä ja niiden selkeydestä turvallisuuden turvaamiseen liittyen	57
2.5.4 Työturvallisuudesta	60
2.5.5 Rehtorin ja opettajien tehtävät ja vastuut kurinpitokeinojen käyttöön	61
3 Kurinpitokeinot koulussa	66
3.1 Keinojen jaottelun lähtökohdat	66
3.2 Tilannesidonnaiset turvaamiskeinot	67
3.2.1 Oppilaan poistaminen	67
3.2.2 Haltuunotto ja tavaroiden tarkistus	84
3.3 Muut tilannesidonnaiset keinot	93
3.3.1 Kotitehtävien teettäminen	93
3.3.2 Siistimisvelvollisuus	96
3.4 Yleiset kurinpitokeinot	99
3.4.1 Kasvatuskeskustelu	99
3.4.2 Jälki-istunto	102
3.4.3 Kirjallinen varoitus	107
3.4.4 Määräaikainen erottaminen	112
3.5 Kurinpitokeinot kokonaisuutena	116

4	Kurinpidosta kouluarjessa	121
4.1	Lainmukaisen kurinpidon toimivuudesta	121
4.1.1	Ovatko kurinpitokeinot toimivia?	121
4.1.2	Kurinpito osana oppilaan eristämisen keinoja	123
4.1.3	Kurinpitokeinojen sääntelyn kehittämisestä	128
4.2	Työrauhan ja turvallisuuden turvaaminen yhteistoimintana	132
4.2.1	Kouluarjessa saa tulla sanomista	132
4.2.2	Kurinpidon tarve viestinä koko kouluyhteisön hyvinvoinnista: yksilökeskeisyydestä yhteisön vastuuseen	135
	Lähteet	141
	Asiahakemisto	151

ALKUSANAT

Rakastan koulua. Rakastin käydä koulua, ja laskin aina kesälomalla päiviä, jolloin pääsisin takaisin kouluun. Rakastan myös ajatusta siitä, että lapset jokaisessa sukupolvessa käyvät koulua ja kohtaavat siellä toisensa sekä rehtorit ja opettajat kohtaavat lapset aina kuhunkin sukupolveen ja aikakauteen liittyvien erityispiirteiden kera. Myös minusta piti alun perin tulla opettaja, kun hakeuduin yliopistoon opiskelemaan suomen kieltä. Opiskelijana löysin kuitenkin julkisoikeuden oppiaineen ja vaihdoin pääaineeni oikeustieteen ihmeellisen maailmaan. Samalla pidin rakkauteni koulumaailmaa kohtaan mukanani. Tuolloin nimittäin olivat jo kantautuneet ensimmäiset uutisjutut epäselvistä koulun kurinpitotilanteista. Esimerkiksi niin kutsutussa kalapuikkotapauksessa oppilaan ottama ylimääräinen kalapuikko johti erinäisten tilanteiden jälkeen siihen, että poliisi kutsuttiin poistamaan oppilas luokasta. Suomen kielen opiskelua jatkaneet ja tuolloin opetusharjoittelussa olevat ystäväni kertoivat, että heitä kannustettiin olemaan koskematta oppilaisiin, jotta epäselviltä tilanteilta välttyttäisiin. Minä lähdin ottamaan selvää koulun oikeudellisista näkökulmista.

Intoni koulumaailman oikeudellisia näkökulmia kohtaan vei minut yliopistoon tutkijaksi ja opettajaksi. Olen viimeiset kymmenen vuotta tutkinut koulua ja koulumaailman lakisääntelyä eri näkökulmista ja opettanut muun muassa sekä oikeustieteen opiskelijoita että opettajaksi opiskelevia. Opetuksessa hyödynnän usein oikeudellisia silmälasejani avatakseni, miltä koulun arki näyttäytyy oikeudellisten linssien läpi katsottuna. Toisaalta en ole ollut kiinnostunut vain siitä, mitä laki sanoo, vaan enemmänkin siitä, miten lakisääntely suhteutuu koulun arkeen. Olen käynyt lukuisia keskusteluja eri alojen tutkijoiden lisäksi rehtorien, opettajien ja koulun hallinnon alan asiantuntijoiden kanssa ja vierailut koululuokassa, jotta en tutkisi sääntelyä irrallaan koulun arjesta. Väitöskirjani perusopetuksen kurinpidon sääntelystä tarkastettiin toukokuussa 2025¹. Tutkimuksessa avasin, minkälaiseksi kokonaisuudeksi perusopetuksen kurinpito on eri lakimuutosten

1 Virve Valtonen: Kurinpidon sääntely perusopetuksessa. Oikeustieteellinen tutkimus perusopetuslain mukaisesta kurinpidosta koulun toimintaympäristössä oppilaan perusoikeuksien rajoittamisen näkökulmasta. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 351, University of Eastern Finland, Joensuu 2025. Saatavilla avoimesti sähköisesti.

jälkeen muotoutunut. Lisäksi otin kriittisen kannan siihen, miten lakimuutoksissa huomioidaan koulun arkitodellisuus. Tämä kirja perustuu sekä väitöstutkimukseeni että muuhun tutkimaani ja ymmärtämäni tietoon aiheesta².

Kirjassa yhdistyy kaksi tulokulmaa. Ensinnäkin pyrin avaamaan, miten kurinpitokeinoja koulussa tulisi käyttää lainmukaisesti. Avaan, mitä laki ja siitä tehdyt tulkinnot sanovat keinoista ja niiden käytöstä ja miksi laki on kirjoitettu siten kuin se on kirjoitettu. Toisaalta avaan sen, mikä jää kunnan tasolla tai koulun henkilökunnan yhteisesti päätettäväksi ja mikä taas rehtorin tai opettajan omaan harkintaan. Mielestäni kouluarjen sujuvuuden näkökulmasta on olennaisen tärkeää, että rehtori ja opettaja tietävät, missä kulkevat oppilaiden ja heidän oman toimintansa rajat ja miten eri opetuksen sujuvuutta haastavissa tilanteissa on toimittava sekä oppilaiden että heidän omat oikeutensa turvaten.

Kurinpitokeinojen käsittelyn jälkeen tarkastelen kurinpitoa osana kouluarkea, sillä ymmärrän, että koulun todellisuus ei aina kohtaa oikeudellisten lähtökohtien kanssa. Tästä syystä en vain luettele kurinpitokeinojen lainmukaisuuksia, vaan otan myös kantaa siihen, miten sääntely ottaa huomioon koulun ympäristön ja mitä käytännössä on huomioitava tilanteittain – joskus myös sääntelyn epäkohdista huolimatta. Tähän päästäkseni avaam kirjani aluksi sen, miten oppilaiden oikeudet ja velvollisuudet sekä rehtorien ja opettajien vastuut viranhaltijoina ja oikeudet kunnan alaisina hahmottuvat koulussa ja minkälaisen ympäristön koulu muodostaa, kun sitä tarkastellaan oikeudellisten linssien läpi. Kurinpito ei koulussa ole koskaan itseisarvo vaan väline turvata työrauha ja turvallisuus. Usein kurinpidon tarve kertoo oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeesta, toisaalta se voi kertoa koulun resurssien lisätarpeista. Kirjassa avataan, mitä olisi otettava huomioon ennakolta, kurinpitotilanteissa ja niiden jälkeen, jotta voidaan edetä kohti kaikille turvallista kouluarkea.

Haluan kiittää oikeustieteen professori Suvanna Hakalehtoa siitä, että kannustit minua kirjoittamaan tietokirjan tutkimukseni pohjalta sekä Helsingin seudun kauppakamaria innosta sen julkaisemiseen. Kiitos Satu Lundelinille kirjan toimittamisesta ja kaikesta avusta, Margit Tolvaselle tarkasta oikoluvusta ja Mikko Puraselle kirjan taittamisesta.

2 Kirjassa hyödynnetään julkisesti saatavilla olevien laillisuusvalvontaratkaisujen eli eduskunnan oikeusasiamiehen ja aluehallintovirastojen ratkaisulyhennelmien lisäksi väitöstutkimuksen jälkeistä tutkimusta varten analysoituja aluehallintoviraston ratkaisuja. Nämä ratkaisut on saatu ajalta 1.1.2020–31.12.2025 ja analysoinnissa mukana olleita ratkaisuja oli kaikkiaan 219. Viimeksi mainittuihin ratkaisuihin viitataan anonymisoinnin turvaavalla tavalla.

Kiitos myös kirjan kommentoijille, erityisesti Jenni Westmanille ja Jenna Virtaselle, kaikista ymmärrystä edistävästä kommenteista ja kehitysideoista. Kiitos myös kaikille, jotka ovat olleet kulkemassa tutkimusmatkani rinnalla eri vuosina eri tavoin, ilman teitä tätä kirjaa ei olisi kirjoitettu.

Kotipihalla, mansikka-ampppelin alla kesällä vuonna 2026

Virve Valtonen